

การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลา ในจังหวัดหนองบัวลำภู¹

The Management Practices in Managing a Community Enterprise Group in Nong Bua Lam Phu province

อารยา ญาณพิบูลย์ (Araya Yanpiboon)²
วิภาวี ฤกษ์ฤดี (Wipawee Grisanaputi)³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 18 ราย ประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืด (ตราหนึ่งเดียว) จำนวน 9 ราย สมาชิกกลุ่ม 6 ราย ชาวบ้านน้ำจืด 2 ราย และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน 1 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมทั้งได้ใช้แนวทางการสังเกต และการอภิปรายกลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืด (ตราหนึ่งเดียว) ได้จัดตั้งขึ้นโดยการส่งเสริมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนอุบลรัตน์) มีคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มตามโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้ กลุ่มได้รับการสนับสนุนและได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตจากหลายหน่วยงานด้วยกันแต่ไม่ได้มีการวางแผนการผลิตเป็นรูปแบบ และไม่มีการจัดทำแผนธุรกิจ ทั้งนี้ใช้การประชุมกับสมาชิกกลุ่มซึ่งมีจำนวน 15 คน และเป็นแรงงานหลักในกระบวนการผลิต แต่ได้จ้างคนชราและเด็กในชุมชนมาเป็นแรงงานเสริมในการช่วยเตรียมวัตถุดิบในช่วงเวลาที่มีความต้องการสินค้า

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภูสู่การเป็นธุรกิจเพื่อสังคม” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาลังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาลังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาลังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เป็นจำนวนมาก กลุ่มได้มีการนำเครื่องจักรหลายชนิดมาใช้เพื่อผลิต ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากปลาหลายประเภทด้วยกัน ในการกำหนดราคานั้น ได้คำนวณจากต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์ต่อ 1 กิโลกรัมเป็นหลัก ได้มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หลายช่องทางด้วยกัน แต่ยังคงใช้การประชาสัมพันธ์ด้วยการบอกเล่าปากต่อปากและจัดพิมพ์นามบัตรเท่านั้น เงินทุนหมุนเวียนได้มาจากการระดมทุนจากสมาชิกกลุ่ม และผลกำไรจากการดำเนินการของกลุ่ม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่นกัน กลุ่มได้มีการจัดทำบัญชีอย่างง่าย

คำสำคัญ: การจัดการ, วิสาหกิจชุมชน, กลุ่มแปรรูปปลา

Abstract

The objective of this article was to study the management practices in managing a community enterprise group in Nong Bua Lam Phu province. This is qualitative research. There were eighteen informants including nine board members of the Huay Bong fish product community enterprise group (The One), six group members, two villagers and one official from the Electricity Generating Authority of Thailand. Research tools were interview guideline for in-depth interview, observational guideline and group discussion. The Descriptive Analysis method was used to analyze data.

Findings:

The Huay Bong Fish Product Community Enterprise Group (The One) was founded by the Electricity Generating Authority of Thailand (Ubolratana Dam). The group is administrated by a board. Several organizations support the group and certify its products' standards. The group neither planned its production process nor had any business plan. Instead, the group held a bimonthly meeting to discuss its production plan among fifteen members, mainly laborers in the production process. The group hired additional labor

including seniors and children in the community to help preparing materials during periods of high demand. The group used multiple machines in the processing of several fish products. The group set prices for each product based on the per kilogram fixed costs of each product. Products are distributed through different channels; however, word of mouth and business cards were used as the only advertising methods. The revolving fund derives from group members' shares, profits, and grants and/or loans from outside organizations. The group used very simplified bookkeeping.

Keywords: Management, Community Enterprise, Fish Product Group

1. บทนำ (Introduction)

เศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจกระแสรองที่สามารถดำเนินการเป็นคู่ขนานเคียงข้างไปกับระบบเศรษฐกิจกระแสหลักซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจภายใต้กระแสนิยมได้ และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน เนื่องจากระบบเศรษฐกิจชุมชนนอกจากจะเป็นเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจชาติแล้ว แต่ยังเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีได้ให้ความสำคัญเพียงมิติเศรษฐกิจแต่เพียงมิติเดียวเท่านั้น หากยังได้ผนวกมิติสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เข้าไว้ด้วย (มงคล ด้านธานินทร์, ม.ป.ป.) ดังที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2559. เว็บไซต์) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นที่เริ่มต้นจากครอบครัวและชุมชนผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่จะเป็นการร่วมคิด การร่วมทำ การร่วมรับผลประโยชน์และการเป็นเจ้าของร่วมกันเพื่อสรรค์สร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ อันประกอบไปด้วยการสร้างเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลข การนำศักยภาพของชุมชนและความหลากหลายของทุนชุมชนที่มีอยู่ (ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และ ทุนทางชีวภาพ) มาผลิต บริโภค จำหน่าย และแจกจ่ายให้แก่คนทั้งในและนอกชุมชน ส่งผลให้ชุมชน “อยู่ดี กินดี มีสุข” ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นองค์รวม (Holistic) เน้นการให้ความสำคัญรอบด้านกับมิติเศรษฐกิจ

และมีมิติสังคมควบคู่กันไป ในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาประเทศ ประการสำคัญ เศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจที่เริ่มต้นจากหน่วยย่อยของสังคม (ครอบครัวและชุมชน) เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน ตลอดจนลดการพึ่งพิงจากภายนอก โดยการนำศักยภาพในชุมชนโดยเฉพาะทุนชุมชนมาเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตและพัฒนา

การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนนั้นดำเนินการได้ไม่ยากเท่าใดนัก หากแต่ต้องกระทำ เป็นกระบวนการและเน้นการมีส่วนร่วมรวมทั้งการร่วมมือจากชุมชน ดังที่ ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ (2556) ได้อธิบายไว้ว่า การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนจะต้องดำเนินการเป็นกระบวนการ โดยเริ่มจากขั้นตอนของการสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน จากนั้นจึงวิเคราะห์ศักยภาพ และความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน ตลอดจนการส่งเสริม และการสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ในด้านต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาระบบตลาด การพัฒนากิจกรรมที่เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนการให้การสนับสนุน ในด้านวิชาการ และความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นต้น ด้วยประโยชน์ของเศรษฐกิจ ชุมชนดังกล่าวข้างต้น และขั้นตอนของการเสริมสร้างที่ไม่สร้างความซับซ้อนต่อการ ขับเคลื่อนนโยบายของภาครัฐเท่าใดนัก ส่งผลให้รัฐบาลในสมัยต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญ แก่การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ เสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในการให้การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน จากรัฐบาลในยุคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการผืนเงินในสมัยรัฐบาลหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช โครงการสร้างงานในชนบทของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และโครงการ พัฒนาตำบลของรัฐบาลชวน หลีกภัย ซึ่งโครงการต่าง ๆ เหล่านี้ เริ่มต้นขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีรายได้หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวหรือประสบปัญหาอันเนื่องมาจากผลผลิต ทางการเกษตรตกต่ำ ตลอดจนสร้างงาน และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนชนบท เพื่อนำไปสู่การลดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมือง

การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนยังคงได้รับความสนใจจากรัฐบาลในยุคต่อ ๆ มา และเริ่มได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและจริงจังมากยิ่งขึ้น ในช่วงรัฐบาลปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ผ่านการประยุกต์ใช้แนวคิดวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมจาก นานาประเทศภายใต้ชื่อที่แตกต่างกัน ได้แก่ Community Business, Social Firm, Social Enterprise, Community Enterprise, Community Base Enterprise รวมถึง

Community Credit Union เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดความเข้มแข็ง และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในท้ายที่สุด (อารี วิบูลย์พงศ์, 2555) อนึ่ง วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรกรรม (ทำนา ทำไร่) มาสรรค์สร้างผลิตภัณฑ์และบริการ เพื่อใช้กันเองในครัวเรือนและชุมชน ซึ่งนำไปสู่การลดรายจ่ายเพื่อจำหน่ายและนำรายได้เสริมมาสู่ครัวเรือน และชุมชน โดยใช้ทุนชุมชน (Community Capital) ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคม (แรงงาน) ทุนทางชีวภาพ (วัตถุดิบ) และทุนทางวัฒนธรรม (ภูมิปัญญา) ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นก็คือ ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทั้งมิติทางเศรษฐกิจที่เป็นเงิน และมิติทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการมีสัมพันธภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน อันจะเอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความสามัคคีกันของคนในชุมชน (วิภาวี ฤกษ์ขณะฤดี, 2559)

รัฐบาลในสมัยดังกล่าวได้นำแนวคิดวิสาหกิจชุมชนมาใช้ในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือ โอท็อป (One Tambon One Product: OTOP) ซึ่งเป็นโครงการที่มีต้นแบบมาจากโครงการหนึ่งหมู่บ้าน หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product: OVOP) ของนายโมริฮิโกะ อิธามัทสึ ผู้ว่าราชการจังหวัดโออิตะ (Oita) ประเทศญี่ปุ่น สำหรับการก่อกำเนิดโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของประเทศไทยนี้ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2540 อันเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจพร้อม ๆ กับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้ประชาชนทุกระดับประสบกับปัญหาความยากจน โดยเฉพาะประชาชนในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ ดังนั้นรัฐบาลในขณะนั้นจึงต้องการที่จะจัดการกับปัญหาความยากจนที่กำลังเผชิญอยู่โดยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อ พ.ศ. 2544 ว่าจะจัดให้มี “โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ขึ้น (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2559) เพื่อเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน และยกระดับความเป็นอยู่แก่คนไทยในชนบทโดยการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในสามารถคิดเอง ทำเองในการพัฒนาท้องถิ่น นำไปสู่เป้าหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในทุก ๆ ด้าน และสืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่ สร้างความภูมิใจให้กับคนรุ่นต่อไปและวางรากฐานที่สำคัญของประเทศและสังคมไทยได้อีกด้วย อนึ่ง ด้วยการ

ตอบสนองนโยบายดังกล่าวจึงทำให้มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้นำแนวคิดวิสาหกิจชุมชนมาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนผ่านกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ส่งผลให้มีกลุ่มอาชีพภายใต้การดำเนินงานด้วยแนวคิดดังกล่าวอยู่ 2 ประเภทด้วยกัน คือ กลุ่มหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือกลุ่มโอท็อป ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่จดทะเบียนภายใต้การส่งเสริมของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือกลุ่มที่จดทะเบียนภายใต้การส่งเสริมของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (วิภาวี กฤษณะภุมิต, 2559)

การใช้แนวคิดวิสาหกิจชุมชนขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนได้รับความสำคัญ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากรัฐบาลในยุคต่อ ๆ มา ทั้งนี้เนื่องจากได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ และจำนวนผลิตภัณฑ์ที่รวบรวมโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยล่าสุดว่ามีจำนวนผู้ผลิตทั้งหมด 31,740 ราย และมีผลิตภัณฑ์ OTOP ทั้งหมดจำนวน 127,063 รายการ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ อาหาร 23,922 รายการ เครื่องดื่ม 4,395 รายการ ผ้าและเครื่องแต่งกาย 31,395 รายการ ของใช้ ประดับ ตกแต่ง 54,249 รายการ และสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร 10,940 รายการ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จนผ่านการคิดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นทั้งหมด 3,254 รายการ (ไทยตำบลดอทคอม, 2559. เว็บไซต์) และโครงการดังกล่าวยังสามารถช่วยสร้างรายได้ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการอีกเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากผลการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ปีงบประมาณ 2559 (ตุลาคม พ.ศ. 2558 – มิถุนายน พ.ศ. 2559) มีรายได้จากการจำหน่ายรวมทั้งหมด 88,643,378,415.82 บาท ซึ่งมาจากรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร 40,106,144,361.54 บาท ประเภทเครื่องดื่ม 7,322,230,563.71 บาท ประเภทผ้า และเครื่องแต่งกาย 15,758,941,857.86 บาท ประเภทของใช้ ประดับ ตกแต่ง 19,308,300,368.65 บาท และประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร 6,147,761,264.06 บาท (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2559. เว็บไซต์) ยิ่งไปกว่านั้น การมีกลุ่มผู้ผลิตจำนวนมากส่งผลให้เกิดการจ้างงานในชุมชน และสามารถลดการอพยพแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองเพิ่มมากขึ้น (सारโซ เนติธรรมกุล, 2554)

จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนที่มีชื่อเสียง และสร้างรายได้อยู่หลายชนิด “ปลาสาม” เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับว่าเป็น “ของดีจังหวัดหนองบัวลำภู” นำไปสู่การผลักดัน

เป็นนโยบายส่งเสริมผลิตภัณฑ์ปลาสาม ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “จังหวัดหนองบัวลำภู มีเขื่อน มีน้ำ มีปลา มีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ปลาสาม” (สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู, 2555) กลุ่มแปรรูปปลาพบมากในพื้นที่อำเภอโนนสัง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีอาณาเขตติดกับเขื่อนอุบลรัตน์ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ เขื่อนจะประกอบอาชีพประมงและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาเป็นส่วนใหญ่ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อของอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ก็ว่าได้ ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมมาโดยตลอด ส่งผลให้กลุ่มแปรรูปปลาค่อนข้างที่จะประสบความสำเร็จพอสมควร ดังจะเห็นได้จากระยะเวลาในการดำเนินงานกลุ่ม (ประมาณ 17 ปี) ตลอดจนได้รับคัดเลือกให้เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรศูนย์เครือข่ายด้านการประมง โดยสำนักงานประมงจังหวัดหนองบัวลำภู กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้กลุ่มแปรรูปปลาหนึ่งเดียว โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลพระราชทานโล่ประกาศเกียรติคุณในงานพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ปี 2556 และรางวัลสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2556 (สาขากลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำจืด)

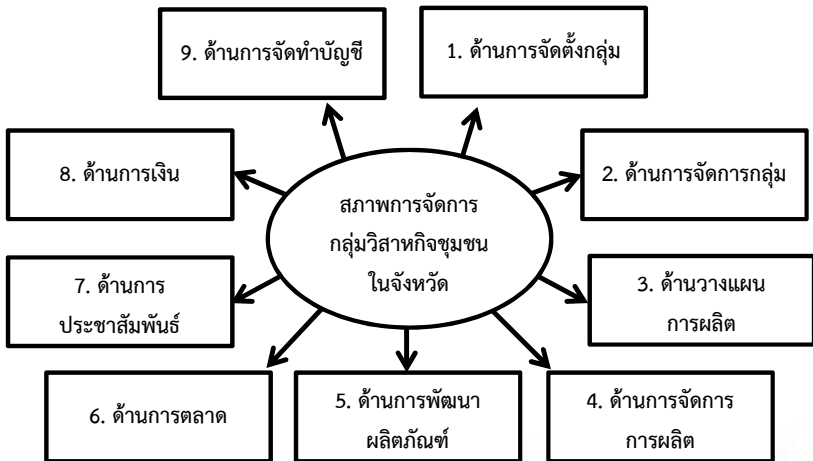
ด้วยเหตุผลดังกล่าวในข้างต้น เพื่อเป็นการถอดบทเรียน และองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการใช้เป็นแนวทางการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ ให้ประสบความสำเร็จ และสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม ดังนั้นการทบทวนเรื่อง “การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู” จะเป็นการเติมเต็มองค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective)

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู 9 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดตั้งกลุ่ม ด้านการจัดการกลุ่ม ด้านวางแผนการผลิต ด้านการจัดการการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการเงิน และด้านการจัดทำบัญชี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

สำหรับบทความนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดวิสาหกิจชุมชนมาอธิบายสภาพการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาบ้านห้วยบง (ตราหนึ่งเดียว) โดยการนำกรอบของการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 9 ด้าน อันได้แก่ ด้านการจัดตั้งกลุ่ม ด้านการจัดการกลุ่ม ด้านวางแผนการผลิต ด้านการจัดการการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการเงิน และด้านการจัดทำบัญชี มาใช้เป็นกรอบของแนวทางการสัมภาษณ์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพได้เลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยได้เลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาบ้านห้วยบง (ตราหนึ่งเดียว) หมู่ที่ 5 ตำบลโนนเมือง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู เนื่องจากกลุ่มแปรรูปปลานี้ค่อนข้างที่จะประสบความสำเร็จพอสมควร ดังจะเห็นได้จากระยะเวลาในการดำเนินงานกลุ่ม (ประมาณ 17 ปี) ตลอดจนได้รับคัดเลือกให้เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ศูนย์เครือข่ายด้านการประมง โดยสำนักงานประมงจังหวัดหนองบัวลำภู กรมประมง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้กลุ่มแปรรูปปลาหนึ่งเดียว โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลพระราชทานโล่ ประกาศเกียรติคุณในงานพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ปี 2556 และ รางวัลสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2556 (สาขากลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำจืด) ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 18 ราย ประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก กรรมการกลุ่ม จำนวน 9 ราย และ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 6 ราย ชาวบ้านห้วยบง 2 ราย และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน 1 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือ ได้แก่ แนวทางการอภิปรายกลุ่ม แนวทางการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก แนวทางการสังเกต และสมุดบันทึกสนาม (สุภางค์ จันทวานิช, 2554) การตรวจสอบข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ในด้านแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลนั้นถูกต้องและเป็นความจริง โดยการศึกษาในปรากฏการณ์เดียวกันในเวลาที่แตกต่างกัน พื้นที่ เวลา หรือบุคคลที่ต่างกัน (อรุณี อ่อนสวัสดิ์, 2551) และได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการบันทึกสนาม ข้อมูลจากการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม จากนั้นจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาจำแนกตามวัตถุประสงค์ การวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อทำการวิเคราะห์และตีความข้อมูล พร้อมทั้งอ้างอิง คำพูดของผู้ที่สนับสนุนข้อมูล ทั้งนี้จะใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงตีความ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552)

5. ผลการวิจัย (Results)

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 18 ราย ประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก กรรมการกลุ่ม จำนวน 9 ราย และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 6 ราย ชาวบ้านห้วยบง 2 ราย และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน 1 ราย

บริบทอำเภอโนนสัง

อำเภอโนนสัง เดิมบริเวณที่ตั้งมีต้นกระสังใหญ่ขึ้นอยู่หนาแน่น โบราณถือว่าเป็นแหล่งเหมาะสมสร้างบ้านแปงเมือง มีลำน้ำพองไหลผ่าน มีภูเขาล้อมรอบ คือภูเก้าและภูพานคำ ถูกยกฐานะเป็นอำเภอโนนสัง เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2499 จนถึงปัจจุบัน มีพื้นที่

ประมาณ 577.74 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 361,085 ไร่ เป็นที่ราบสูงมีเทือกเขาภูพานอยู่ทางทิศตะวันออก และเทือกเขาภูเก้าอยู่ทางทิศตะวันตก มีลำน้ำสำคัญได้แก่ ลำห้วยโซม ลำพะเนียง ลำบอง ลำห้วยคือ ห้วยโสกแคน

อำเภอโนนสังเป็นอำเภอที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม การคมนาคมนั้นยังไม่มีถนนสายหลักผ่าน จากการที่มีเทือกเขาภูพานคำ ภูเก้า และอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์โอบกั้น ส่งผลให้เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2523 ได้มีการตัดถนนผ่านเทือกเขาภูพานคำ เป็นถนนที่มีเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภออุบลรัตน์และจังหวัดขอนแก่นได้ อำเภอโนนสังยังไม่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

อำเภอโนนสังแบ่งเขตปกครองออกเป็น 10 ตำบล 107 หมู่บ้าน และมีพื้นที่จำนวน 5 ตำบล จำนวน 43 หมู่บ้าน ติดอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ มีประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก จับปลามาได้ก็ขายให้พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อไปขายในต่างถิ่นซึ่งมีการรับซื้อในราคาต่ำ ทำให้มีรายได้น้อย จึงมีการแก้ไขปัญหาโดยส่งเสริมให้มีการแปรรูปปลาที่จับได้ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ เช่น ปลาต้มสายเดียว ปลาแดดเดียว ปลาต้มตัว ปลาร้า ฯลฯ ปัจจุบันกลุ่มแปรรูปปลาสามารถสร้างรายได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 10 ล้านบาท

เนื่องจากอาชีพประมงกลายเป็นอาชีพหลักของอำเภอโนนสัง จึงทำให้ในทุก ๆ ปีจะมีการจัดงานเทศกาลกินปลา ตลาดนัดปลา เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอโนนสัง อีกทั้งเนื่องจากอำเภอโนนสังมีพื้นที่ติดกับอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ มีเส้นทางสายหลักเชื่อมระหว่างอำเภออุบลรัตน์กับจังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถเชื่อมระหว่างภาคอีสานและภาคเหนือผ่านเส้นทางไปสู่จังหวัดเลย เพชรบูรณ์ และพิษณุโลกได้ การจัดเทศกาลดังกล่าวทำให้สามารถดึงดูดรถที่ผ่านสัญจรไปมาแวะซื้อ แวะกิน ที่ตลาดนัดปลาโนนสัง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมรายได้และการท่องเที่ยวของอำเภอโนนสังให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

หมู่บ้านห้วยบง หมู่ที่ 5 ตำบลโนนเมือง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านห้วยบง หมู่ที่ 5 ตำบลโนนเมือง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ทิศเหนือติดต่อกับภูเก้า อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ทิศตะวันออกติดต่อกับหนองห้วยบง ทิศใต้ติดต่อกับเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และทิศตะวันตกติดต่อกับแม่น้ำลำพะเนียง อาชีพของคนในชุมชนหมู่บ้านห้วยบงส่วนใหญ่ประกอบ

อาชีพทำการประมง เพราะสถานที่ตั้งของชุมชนนั้นใกล้กับแหล่งน้ำชาวบ้านจึงจับปลา มาจำหน่ายเป็นอาชีพหลัก นอกจากการหาปลาจำหน่ายแล้วชาวบ้านยังนำปลาบางส่วน มาแปรรูปเป็นอาหาร ส่งออกจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน

สภาพการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู

1. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการจัดตั้งกลุ่ม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาบ้านห้วยบง (ตราหนึ่งเดียว) ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2545 หลังจากได้รับการอบรมจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนอุบลรัตน์) โดยได้มีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม หันละ 120 บาท ต่อมาได้กำหนด ให้ผู้ที่สนใจจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต้องซื้อหุ้นในราคาหุ้นละ 1,000 บาท จำนวน 10 หุ้นขึ้นไป

2. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการจัดการกลุ่ม

กลุ่มมีโครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มฯ ที่ชัดเจน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เภรัญญิก ปฏิกม ประชาสัมพันธ์ เลขานุการ รองเลขานุการ และกรรมการ แต่ละตำแหน่งจะคัดเลือกโดยสมาชิกในการประชุมประจำปีของกลุ่มฯ โดยพิจารณา จากวัยวุฒิ ความสามารถ และความเหมาะสมของแต่ละตำแหน่งงาน แต่ทั้งนี้ความสมัคร ใจของผู้ที่ได้รับการทาบทามให้มารับตำแหน่งนั้น ๆ กลุ่มก็ได้ให้ความสำคัญเช่นกัน มีวาระ ในการทำงาน 1 ปี กลุ่มได้มีการกำหนดกฎระเบียบ และข้อปฏิบัติของกลุ่มที่มาจากการ ตกลงร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้กลุ่มได้ใช้ศาลาประชาคมแห่งเก่าของหมู่บ้านเป็นสถานที่ตั้ง กลุ่มได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ 2 ประเภทด้วยกันคือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการกักขัง กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้านงบประมาณ ด้านองค์ความรู้ และด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต

3. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการวางแผนการผลิต

กลุ่มไม่มีการวางแผนการผลิตและไม่ได้มีการจัดทำแผนธุรกิจ แต่กลุ่มได้วางแผน การผลิตแบบง่าย ๆ และไม่เป็นทางการ โดยผ่านการประชุมกับสมาชิกกลุ่มในทุก 15 วัน ประการสำคัญ กลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตประเภทต่าง ๆ จากหลายหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งมีความครอบคลุมหลากหลายด้านเกี่ยวกับการ พัฒนากลุ่มฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านงบประมาณ การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต

4. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการจัดการผลิต

กำลังการผลิต (แรงงาน) ของกลุ่มมี 2 จำพวกด้วยกัน ได้แก่ 1) กำลังการผลิตหลัก ซึ่งเป็นสมาชิกจำนวน 15 คนภายในกลุ่ม จะทำหน้าที่ในกระบวนการผลิตที่แตกต่างกันออกไป มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนและทุกผลิตภัณฑ์ 2) กำลังการผลิตเสริม ซึ่งเป็นแรงงานที่กลุ่มได้ว่าจ้างคนในชุมชนเดียวกันและชุมชนใกล้เคียง ส่วนใหญ่มักเป็นคนชราหรือเด็ก มาช่วยในการเตรียมวัตถุดิบ เช่น ปอกกระเทียม และขอดเกล็ดปลา ทั้งนี้ แรงงานกลุ่มนี้จะมาช่วยในช่วงที่มีความต้องการสินค้าจากผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก ในกระบวนการผลิตนั้น กลุ่มได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบวนการผลิตหลายกระบวนการด้วยกันเนื่องจากกลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการผลิตจากหลายหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องบดเนื้อปลา สำหรับทำปลาสามสายเดี่ยว จำนวน 2 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (เขื่อนอุบลรัตน์) และกรมวิทยาศาสตร์) เครื่องบดเนื้อปลา สำหรับทำหม่าใส่ปลา จำนวน 1 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากกรมการปกครองอำเภอโนนสัง) เครื่องขอดเกล็ดปลา จำนวน 2 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากเกษตรจังหวัดหนองบัวลำภู และกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงวิทยาศาสตร์) เครื่องนวดปลาสามสายเดี่ยว จำนวน 2 เครื่อง (ได้รับการจากสำนักงานเกษตรจังหวัดหนองบัวลำภู และกรมการปกครองอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู) เครื่องผสมวัตถุดิบ จำนวน 2 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดหนองบัวลำภู และกรมการปกครองอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู) เครื่องบดกระเทียม จำนวน 1 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากกรมการปกครองอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู) เครื่องผลิตพลังงานทดแทน (แผงโซลาร์เซลล์) (ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น) ตู้เย็นขนาดใหญ่ จำนวน 1 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น) ตู้เย็นขนาดเล็ก จำนวน 1 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น) เครื่องซีลสุญญากาศ จำนวน 1 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากกรมการปกครองอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู) เครื่องปั่นก้อน (สำหรับการทำปลาสามสายเดี่ยว) จำนวน 1 เครื่อง (ได้รับการสนับสนุนจากกรมการปกครองอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู) อนึ่ง ในการเก็บรักษาวัตถุดิบสำหรับการทำปลาสามของกลุ่มฯ นั้น กลุ่มจะเก็บรักษาวัตถุดิบที่เป็นปลาสดด้วยการแช่ในถังน้ำแข็งสำหรับวัตถุดิบที่เป็นของแห้งจำพวก กระเทียม และเครื่องปรุงรสต่าง ๆ จะเก็บไว้ในห้องภายในที่ทำการกลุ่มฯ อย่างไรก็ดี ในการเก็บรักษาสินค้าคงคลังของกลุ่มฯ นั้น กลุ่มได้ใช้

วิธีการนำไปผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปแล้วไปแช่ในตู้ทำความเย็นขนาดใหญ่เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ยังคงความสดใหม่ให้นานที่สุด

5. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

กลุ่มมีผลิตภัณฑ์ทั้งหมด 8 ผลิตภัณฑ์ด้วยกัน และสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ 1) ผลิตภัณฑ์ประเภทปลาสาม ได้แก่ ปลาสามตัว (ปลาตะเพียน) ปลาสามสายเดี่ยว สามไข่ปลา สามปลาตอง สามไข่ปลา และปลาสามแบบขึ้น (ปลาซวาย) และ 2) ผลิตภัณฑ์ประเภทปลาแห้ง ได้แก่ ปลาแดดเดียว (ปลาซวาย) และปลาแผ่น (ปลาวง) ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมของกลุ่ม คือ ปลาสามตัว (ปลาตะเพียน) และปลาสามสายเดี่ยว กลุ่มจะผลิตสินค้าดังกล่าวทุกวันสำหรับผู้ซื้อที่ส่งจอล่วงหน้าและสำหรับผู้ซื้อรายย่อย สำหรับผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น ๆ นั้น จะผลิตตามความต้องการของผู้ซื้อที่สั่งสินค้าล่วงหน้าเท่านั้น ในกรณีผลิตภัณฑ์ประเภทปลาแห้ง กลุ่มมีการจ้างงานคนภายนอกมาผลิตปลาแผ่น เนื่องจากสถานที่ทำการกลุ่มไม่เพียงพอสำหรับการตากปลา จึงสามารถผลิตได้เพียงปลาซวายแดดเดียวเท่านั้น

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานจากหลากหลายหน่วยงานด้วยกัน ได้แก่ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มาตรฐานการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กระทรวงสาธารณสุข มาตรฐานสุขลักษณะสถานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ จากกรมประมง มาตรฐานตามหลักเกณฑ์สินค้ามาตรฐานสหกรณ์ จากสหกรณ์การเกษตร และ มาตรฐานอาหารปลอดภัยจากคนปลอดภัย จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม มีทั้งหมด 2 ประเภท คือ ถุงพลาสติก และ กระปุกพลาสติก ทั้งนี้จะมีการออกแบบสติ๊กเกอร์ที่มีสัญลักษณ์ของกลุ่ม ตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค สำหรับติดลงบนบรรจุภัณฑ์ทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว ซึ่งถุงพลาสติกเหล่านี้ในเบื้องต้นนั้นกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดหนองบัวลำภู และสหกรณ์การเกษตร ครั้งละ 1,000 ใบ พร้อมสติ๊กเกอร์ชื่อกลุ่มสำหรับติดบรรจุภัณฑ์ แต่การสนับสนุนดังกล่าวจะได้รับ 2-3 ปี ต่อ 1 ครั้ง หรือขึ้นอยู่กับงบประมาณของหน่วยงานว่ามีหรือไม่ ส่งผลต่อการขาดความต่อเนื่อง ทำให้ต่อมากลุ่มแก้ปัญหาด้วยใช้ผลกำไรของกลุ่มซื้อด้วยตนเอง สำหรับบรรจุภัณฑ์แบบกระปุกพลาสติก กลุ่มใช้สำหรับบรรจุผลิตภัณฑ์สำหรับผู้บริโภคที่ต้องการจะซื้อเพื่อไปเป็นของฝาก เนื่องจากมีความสวยงาม อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของราคากระปุก

พลาสติกที่ค่อนข้างสูง จึงทำให้ต้องลดปริมาณผลิตภัณฑ์ลง ส่งผลให้ไม่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเท่าที่ควร ดังนั้นกลุ่มจึงได้จัดเตรียมบรรจุภัณฑ์ดังกล่าวไว้เพื่อรองรับลูกค้าที่ได้สั่งซื้อปลาสมัยเดียว สัมไข่ปลา และปลาสวยแดดเดียว และได้แจ้งความจำนงค์ถึงความต้องการที่จะนำไปเป็นของฝากเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ติดกลุ่มขาดทุนการผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกกลุ่มขาดความรู้ในการเขียนต้นทุนผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังไม่ได้รับการส่งเสริมเพื่อเติมเต็ม องค์ความรู้ดังกล่าวจากหน่วยงานใด ๆ ทั้งสิ้น

6. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการตลาด

กลุ่มได้กำหนดราคาผลิตภัณฑ์โดยพิจารณาจากต้นทุนการผลิตต่อ 1 กิโลกรัมเป็นหลักแล้วจึงกำหนดกำไรที่ต้องการ กิโลกรัมละ 20-30 บาท ในการกำหนดราคาทุกครั้งนั้น จะต้องได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากสมาชิกกลุ่มด้วย อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์เป็นจำนวนมากหรือที่เรียกว่าการขายส่งนั้น กลุ่มจะปรับลดราคาลงประมาณกิโลกรัมละ 1-2 บาท ต่อการสั่งซื้อนั้น ๆ สำหรับช่องทางการจำหน่าย กลุ่มได้มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านหลายช่องทางด้วยกัน ได้แก่ การจำหน่ายราคาส่งให้กับพ่อค้าคนกลาง การจำหน่ายให้กับลูกค้ารายย่อยที่เดินทางมาซื้อสินค้าที่กลุ่มด้วยตนเอง รวมถึงการออกงานจำหน่ายสินค้าร่วมกับหน่วยงานราชการ หรือการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น Facebook และ Line อีกด้วย อย่างไรก็ตาม กลุ่มได้มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการขายใน 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การให้ทดลองรับประทานสินค้า (การชิม) การลดราคา และการให้ผลิตภัณฑ์เพิ่ม (การแถม) เมื่อซื้อครบตามจำนวนที่กลุ่มตั้งไว้

7. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการประชาสัมพันธ์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาบ้านห้วยบง (ตราหนึ่งเดียว) ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ที่เป็นทางการและต่อเนื่องเท่าใดนัก มีเพียงแค่การจัดพิมพ์นามบัตรและวิธีการบอกเล่าแบบ “ปากต่อปาก” เท่านั้น และมักจะพบการประชาสัมพันธ์ผ่านรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ เช่น รายการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) รายการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และรายการได้ร่มพระบารมี ซึ่งในช่วงที่รายการออกอากาศเป็นช่วงที่มีลูกค้าติดต่อมาสั่งซื้อสินค้ากับกลุ่มเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์จากการออกงานจำหน่ายสินค้ากับหน่วยงานราชการ นอกจากนี้กลุ่มยังมี

การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็น การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ ไทยตำบลดอทคอม (www.Thaitambon.com) ของรัฐบาล ตลอดจนกลุ่มได้เริ่มใช้ Facebook และ Line ในการประชาสัมพันธ์และแนะนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเมื่อปี พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมา

8. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการเงิน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาบ้านห้วยบง (ตราหนึ่งเดียว) ได้มีแหล่งเงินทุนมาจาก 2 แหล่งด้วยกัน ได้แก่ แหล่งเงินภายในชุมชนซึ่งเกิดจากการระดมทุนของสมาชิกกลุ่ม และผลกำไรจากการดำเนินกิจการของกลุ่ม ในกรณีของแหล่งเงินทุนภายนอกชุมชน ได้มาจากการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เช่น ธนาคารออมสิน และองค์การบริหารส่วนตำบลโนนเรือ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีผลกำไรตลอดจนเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอต่อการดำเนินกิจการของกลุ่ม จึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนภายนอกชุมชนดังเช่นในอดีตแต่อย่างใด แต่กลุ่มได้มีการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาให้สมาชิกได้กู้ยืมเงินไปใช้ตามเจตนาที่ต้องการ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับ การประกอบกิจกรรมของกลุ่มก็ได้ กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนทั้งสิ้นประมาณ 370,000 บาท โดยได้จัดเก็บไว้กับกลุ่มและออมกับธนาคาร ในด้านทรัพย์สินนั้น กลุ่มมีเครื่องจักรต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 11 เครื่อง ได้แก่ เครื่องบดเนื้อปลา 3 เครื่อง เครื่องบดกระเทียม 1 เครื่อง เครื่องผสมปลาสาม 2 เครื่อง เครื่องนวดสายเดี่ยว 2 เครื่อง เครื่องทอดเกล็ดปลา 2 เครื่อง รวมทั้ง แผงโซลาร์เซลล์ 1 เครื่อง และอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง ทั้งนี้ เกี่ยวกับหนี้สินนั้น ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่ากลุ่มได้มีการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาให้สมาชิกได้กู้ยืมเงินไปใช้ตามเจตนาที่ต้องการ นั้น และกลุ่มได้มีการชำระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปี ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่า กลุ่มไม่ได้มีหนี้สินกับแหล่งเงินหรือสถาบันการเงินต่าง ๆ แต่อย่างใด

9. สภาพการจัดการกลุ่มด้านการจัดทำบัญชี

กลุ่มได้มีการจดบันทึกกิจกรรมทางการเงินหรือการจัดทำบัญชีแบบไม่เป็นการ โดยมีการระบุเพียงแค่ รายรับ และรายจ่าย จากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเท่านั้น

สภาพการการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู สามารถสรุปได้ดังตาราง

สภาพการการจัดการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดหนองบัวลำภู	สรุป
ด้านการจัดตั้งกลุ่ม	ได้จัดตั้งขึ้นโดยการส่งเสริมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนอุบลรัตน์)
ด้านการจัดการกลุ่ม	มีคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มตามโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้ ได้รับการสนับสนุนและได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตจากหลายหน่วยงาน
ด้านวางแผนการผลิต	ไม่ได้มีการวางแผนการผลิตเป็นรูปแบบ และไม่มีการจัดทำแผนธุรกิจ แต่ใช้การประชุมกับสมาชิกกลุ่มเพื่อร่วมกันวางแผนการผลิต
ด้านการจัดการการผลิต	มีสมาชิกจำนวน 15 คนเป็นแรงงานหลักในกระบวนการผลิต แต่ได้จ้างคนชราและเด็กในชุมชนมาเป็นแรงงานเสริมในการช่วยเตรียมวัตถุดิบ ในช่วงเวลาที่มีความต้องการสินค้าเป็นจำนวนมาก
ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์	ได้นำเครื่องจักรหลายชนิดมาใช้เพื่อผลิต ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่แปรรูปจากปลาหลายประเภท
ด้านการตลาด	กำหนดราคาผลิตภัณฑ์ด้วยการคำนวณต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์ต่อ 1 กิโลกรัมเป็นหลัก และได้มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หลายช่องทางด้วยกัน
ด้านการประชาสัมพันธ์	ใช้การประชาสัมพันธ์ด้วยการบอกเล่าปากต่อปากและจัดพิมพ์นามบัตรเท่านั้น
ด้านการเงิน	เงินทุนหมุนเวียนได้มาจากการระดมทุนจากสมาชิกกลุ่ม และผลกำไรจากการดำเนินการของกลุ่ม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ
ด้านการจัดทำบัญชี	ได้มีการจัดทำบัญชีอย่างง่ายเท่านั้น

6. อภิปรายผล (Discussion)

งานวิจัยนี้ได้พบประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการจัดตั้งกลุ่ม

กลุ่มได้รับการแนะนำในการจัดตั้งจากหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ โดยก่อนที่จะได้มีการรวมตัวกันและจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาบ้านห้วยบง (ตราหนึ่งเดียว) นั้น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนอุบลรัตน์) ร่วมกับผู้นำชุมชน อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้าไปจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับจัดตั้งกลุ่มอาชีพและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาให้แก่ชาวบ้านในชุมชน ด้วยเห็นว่าชุมชนมีปลาในเขื่อนอุบลรัตน์เป็นจำนวนมาก และได้จดทะเบียนภายใต้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกับทั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนและสำนักงานเกษตรอำเภอ แต่ภายหลังจดทะเบียนภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนอุบลรัตน์) ได้มอบเงินจากการจำหน่ายสินค้าที่ได้จากการอบรมให้กลุ่มเพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียน พร้อมทั้งวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ จากการฝึกอบรมในครั้งนั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มจากหน่วยงานที่เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ดังเช่นที่ วิชาวิ ฤกษ์ณภูติ (2559) ได้อธิบายไว้

2. ด้านการจัดการกลุ่ม

ในการกำหนดโครงสร้างตำแหน่งและที่มาของคณะกรรมการกลุ่มนั้น จะพิจารณาจากความสามารถ ความเหมาะสม และความสมัครใจเป็นสำคัญ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาบ้านห้วยบง (ตราหนึ่งเดียว) มีโครงสร้างเหมือนกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ทั่วไป ซึ่งแบ่งเป็นตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ ประธาน รองประธาน เกรียนุญิก ปฏิคม ประชาสัมพันธ์ เลขานุการ รองเลขานุการ และกรรมการ แต่ละตำแหน่งจะคัดเลือกโดยสมาชิกในการประชุมประจำปีของกลุ่ม การจัดโครงสร้างแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานกลุ่ม การระดมทุนประชุมสมาชิกเดือนละ 2 ครั้ง แบ่งผลกำไรเดือนละ 2 ครั้ง การหมุนเวียนทำความสะอาดของสมาชิก การกำหนดเวลาเข้าทำงาน และบทลงโทษเมื่อสมาชิกเข้าทำงานล่าช้า ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย การช่วยเหลืองานในชุมชน การจัดสรรเงินปันผลเพื่อช่วยเหลือชุมชน การจัดสรรเงินปันผลเพื่อสมทบทุน การออมเงินของสมาชิก และการป้องกันการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา โดยการห้ามนำตราสัญลักษณ์ของกลุ่มไป

ใช้เป็นการส่วนตัว ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันดังที่สำนักปลัดอุตสาหกรรม (2546 อ้างถึงใน วิภาวี ฤกษ์นฤติ, 2559) ได้ระบุไว้

อนึ่ง กลุ่มจะสามารถเติบโตและเข้มแข็งได้ ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาบ้านห้วยบง (ตราหนึ่งเดียว) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งมีความครอบคลุมหลากหลายด้านเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มฯ ไม่ว่าจะเป็น การสนับสนุนด้านงบประมาณ การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต ไม่ว่าจะเป็น จากองค์การบริหารส่วนตำบลโนนเมือง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนอุบลรัตน์) องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู (อบจ.) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโนนสัง สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สำนักงานประมงอำเภอโนนสัง สหกรณ์การเกษตรโนนสัง สหกรณ์การเกษตรโนนสัง ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ทั้งนี้ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็จัดได้ว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความมองข้าม สอดคล้องกับ นภาพรณ สมอาสา และวรรณภา นิवासวัสดิ์ (2554)

3. ด้านการเงิน

กลุ่มมีการจัดการด้านการเงินไม่แตกต่างกับกลุ่มอื่นทั่วไปที่มีการพึ่งพิงแหล่งเงินทุนภายนอกทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุน ซึ่งในการพึ่งพาแหล่งเงินทุนภายนอกนั้น กลุ่มได้กู้ยืมเงินจากธนาคารออมสิน และองค์การบริหารส่วนตำบลโนนเมือง ในช่วงการจัดตั้งกลุ่มในระยะแรกเริ่ม เพราะกลุ่มยังขาดประสบการณ์การบริหารจัดการ และยังมีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอต่อการผลิต แต่ในภายหลังก็ไม่ได้พึ่งพิงแหล่งเงินทุนภายนอกอีกต่อไป เนื่องจากกลุ่มมีความเข้มแข็งและมีผลกำไรตลอดจนเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอต่อการดำเนินกิจการของกลุ่ม ซึ่งแตกต่างไปจากนภาพรณ สมอาสา และ วรรณภา นิवासวัสดิ์ (2554)

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ

ในการศึกษาวิจัยนี้ ได้มีข้อค้นพบที่น่าสนใจที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการจัดการวิสาหกิจชุมชนดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่ม ดังนั้นกลุ่มนี้จึงได้ให้ความสำคัญกับการประชุมกลุ่มเป็น

อย่างยิ่ง โดยกลุ่มจะมีการจัดประชุม 15 วัน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการหารือประเด็นต่าง ๆ ของกลุ่ม อีกทั้งเป็นการสื่อสารถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และข้อมูลการดำเนินงานของกลุ่มในแต่ละรอบของการประชุม อีกทั้งเป็นการแสดงถึงความโปร่งใสในการดำเนินงานอีกด้วย เนื่องจากในการประชุมกลุ่มทุกครั้งจะมีการชี้แจงข้อมูลด้านการเงินของกลุ่มให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบด้วยเช่นกัน

2. กลุ่มไม่ได้มีการเขียนแผนธุรกิจเนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นทางการเกินไป ไม่เหมาะสมสำหรับกลุ่มที่เป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ที่ดำเนินการโดยชาวบ้านในชนบทเท่านั้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มก็สามารถจัดการการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการจัดซื้อวัตถุดิบ และการผลิตสินค้าได้โดยการใช้การสังเกตและประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มได้มีการจำแนกกำลังการผลิต (แรงงาน) เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ กำลังการผลิตหลักซึ่งเป็นแรงงานหลักที่โดยมากเป็นสมาชิกกลุ่มที่จะช่วยในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนในช่วงที่มียอดการสั่งซื้อทั่ว ๆ ไป และกำลังการผลิตเสริมซึ่งเป็นแรงงานเสริมมาจากคนในชุมชนที่โดยมากมักจะเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ และเด็ก มาช่วยในขั้นตอนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน คือการเตรียมวัตถุดิบ เช่น การปอกกระเทียม และการขูดเกล็ดปลา เป็นต้น

3. กลุ่มไม่ได้กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินใด ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน เนื่องจากกลุ่มมีผลกำไรที่ออกมาจากการดำเนินกิจการของกลุ่มจนทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอ แต่กลุ่มได้มีการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 เพื่อนำมาให้สมาชิกกลุ่มได้กู้ยืมเงินจากกลุ่มและนำไปใช้ตามความประสงค์ของสมาชิกเหล่านั้นในอัตราร้อยละ 7 ซึ่งข้อค้นพบที่น่าสนใจคือการที่สมาชิกกลุ่มพร้อมใจและเต็มใจยอมจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้กลุ่มมากขึ้นในอัตราร้อยละ 2 เพื่อให้กลุ่มนารายได้ที่เป็นส่วนต่างของดอกเบี้ยไปใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและเพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินงานต่อไปได้

4. กลุ่มไม่ได้ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขอนามัยและความในการทำงานแก่สมาชิกกลุ่ม แต่สมาชิกกลุ่มได้รับความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นจากการเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มจะได้รับการตรวจประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการผลิตจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี ได้แก่ การตรวจประเมินการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานองค์การอาหารและยา (อย.) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และสำนักงาน

ประมง ดังนั้นจึงส่งผลให้กลุ่มให้ความสำคัญกับการดูแลด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานของสมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่องตลอดมา

5. กลุ่มแปรรูปจากปลากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีดังที่ได้เห็นจาก การที่กลุ่มได้มีการดำเนินกิจการมานานเกือบสองทศวรรษ ไม่มีหนี้สินจากการประกอบกิจกรรมของกลุ่ม แต่มีเงินทุนหมุนเวียนสำหรับดำเนินกิจการของกลุ่มต่อไปได้ รวมทั้งมีความเข้มแข็งอีกด้วย ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีสมาชิกทั้งหมดเป็นผู้หญิงล้วน ซึ่งมักจะมีประสบการณ์ที่ต้องดูแลรับผิดชอบครอบครัวที่ล้วนแล้วแต่เป็นทักษะที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์กันแบบไม่เป็นทางการ แต่มีความสัมพันธ์กันฉันพี่น้องและเครือญาติอันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสังคมชนบทอีสาน ประการสำคัญ สมาชิกกลุ่มมีความสามัคคีและรักใคร่ปรองดองกัน ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปจากปลากลุ่มนี้

7. สรุปผลการวิจัย

สภาพการณ์การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู สามารถสรุปได้ว่า ด้านการจัดตั้งกลุ่มนั้นกลุ่มได้จัดตั้งขึ้นโดยการส่งเสริมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนอุบลรัตน์) โดยการจัดโครงการฝึกอบรมอาชีพการทำปลาสามให้กับคนในชุมชน ด้านการจัดการกลุ่ม กลุ่มมีคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มตามโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้ ตลอดจนถึงยังได้รับการสนับสนุนและได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตจากหลายหน่วยงาน ด้านวางแผนการผลิต ไม่ได้มีการวางแผนการผลิตเป็นรูปแบบ และไม่มี การจัดทำแผนธุรกิจ หากแต่ใช้การประชุมกับสมาชิกกลุ่มเพื่อร่วมกันวางแผนการผลิตของกลุ่มแทน ด้านการจัดการการผลิต กลุ่มมีสมาชิกจำนวน 15 คนเป็นแรงงานหลักในกระบวนการผลิต แต่ได้จ้างคนชราและเด็กในชุมชนมาเป็นแรงงานเสริมในการช่วยเตรียมวัตถุดิบในช่วงเวลาที่มีความต้องการสินค้าเป็นจำนวนมาก ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้มีการนำเครื่องจักรหลายชนิดมาใช้เพื่อผลิต ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่แปรรูปจากปลาหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็น เครื่องบดเนื้อปลา สำหรับทำปลาสามสายเดี่ยว เครื่องขอดเกล็ดปลา เครื่องนวดปลาสายเดี่ยว เครื่องผสมวัตถุดิบ เครื่องบดกระเทียม เครื่องผลิตพลังงานทดแทน

(แฟงโซลาร์เซลล์) และตู้เย็นขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ด้านการตลาด มีกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ ด้วยการคำนวณต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์ต่อ 1 กิโลกรัมเป็นหลัก และได้มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หลายช่องทางด้วยกัน ได้แก่ พ่อค้าคนกลาง ออกร้านจำหน่ายสินค้า กับหน่วยงานต่าง ๆ จำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook และ Line และจำหน่ายหน้าร้าน ณ ที่ทำการกลุ่ม ด้านการประชาสัมพันธ์ ใช้การประชาสัมพันธ์ด้วยการบอกเล่าปากต่อปากและจัดพิมพ์นามบัตรเท่านั้น ด้านการเงิน เงินทุนหมุนเวียนได้มาจากการระดมทุนจากสมาชิกกลุ่ม และผลกำไรจากการดำเนินการของกลุ่ม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ด้านการจัดทำบัญชี ได้มีการจัดทำบัญชีอย่างง่ายเท่านั้น

8. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการวิสาหกิจชุมชนที่เป็นไปตามหลักการหรือมาตรฐาน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารกลุ่ม การวางแผนการผลิต ส่งผลให้กลุ่มมีโครงสร้างคณะกรรมการบริหารกลุ่ม และมีการกำหนดตำแหน่งตลอดจนบทบาทหน้าที่ แต่ในทางปฏิบัติแล้วนั้นสมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้และความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่และลักษณะงานที่พึงปฏิบัติ ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มไม่ได้มีการวางแผนการผลิต โดยเฉพาะการจัดทำแผนธุรกิจซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทางในการดำเนินการของกลุ่มดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดการฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว

1.2) จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะเห็นได้จากการที่กลุ่มขาดบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม ดึงดูดและได้มาตรฐาน ขาดการเขียนตำนานผลิตภัณฑ์ ตลอดจนผลิตภัณฑ์ขาดความหลากหลายและมีอัตลักษณ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีนโยบายเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมกลุ่มเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ

1.3) จากผลการวิจัยพบว่า มีหน่วยงานมากมายที่ได้เข้ามาให้การสนับสนุนกลุ่ม โดยเฉพาะการสนับสนุนเครื่องจักรที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิต แต่เครื่องจักรบางชนิดไม่ตอบสนองต่อการใช้งานหรือการผลิตสินค้า นั้น ๆ ส่งผลให้กลุ่มไม่ได้นำมาใช้ ดังนั้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายเกี่ยวกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรเกี่ยวกับกลุ่ม ตลอดจนลักษณะและกระบวนการผลิตสินค้า นั้น ๆ ก่อนที่จะเข้าไปพัฒนา กลุ่ม

1.4) จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มยังขาดขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาดโดยเฉพาะการตลาดออนไลน์และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งพบเพียงการประชาสัมพันธ์แบบดั้งเดิมคือ การใช้การบอกต่อแบบปากต่อปาก ส่งผลให้การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง รวมทั้งไม่เป็นรูปแบบที่ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องดังกล่าว

1.5) จากผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบัญชีของกลุ่มตามรูปแบบของหลักการทำบัญชีที่ได้มาตรฐาน ส่งผลให้ฝ่ายบัญชีของกลุ่มต้องจัดทำบัญชีแบบง่าย ๆ คือการแสดงผลเพียงรายรับและรายจ่ายเท่านั้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทำบัญชีที่ถูกต้องและได้มาตรฐานให้แก่สมาชิกกลุ่มทุกคน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มดังกล่าว

2.2) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในการจัดการวิสาหกิจชุมชน

9. เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2559). **ความเป็นมา แนวคิดและหลักการ One Tambon One Product: OTOP**. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.cdd.go.th/web/suphanburi/cdd_news1detail.php?news_id=64&cat_id=5
- _____. **สรุปยอดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)**. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2559, จาก <http://203.114.112.233/CDDCENTER/?menu=rpt&ac=2>

- ไทยตำบลดอทคอม. (ม.ป.ป.). **ข้อมูลโอท็อป**. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2559. จาก <http://www.thaitambon.com/>
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน Community Economic Development**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นภาพรณ สมอาสา และวรรณภา นิवासวัสดิ์. (2554). ความสำเร็จของการพัฒนาศักยภาพ กลุ่มปลาส้ม. **วารสารบริหารท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 4(3), 40-51.
- มงคล ด่านธานินทร์. (ม.ป.ป.). **ชุมชนจะยืนอยู่ได้อย่างไรท่ามกลางเศรษฐกิจ 2 ระบบ**. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/244159>
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (ม.ป.ป.). **เศรษฐกิจชุมชน ความหมาย**. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2559, จาก <http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Alternative/01-01-01.html>
- วิภาวี ฤกษ์ณฤติ. (2559). **การจัดการวิสาหกิจชุมชน Management of Community Enterprise**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สาโรช เนติธรรมกุล. (2554). **ผลกระทบของวิสาหกิจชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 9)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2554). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 19)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู. (2555). **รายงานการประชุมกรรมการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน จังหวัดหนองบัวลำภู ครั้งที่ 4/2555**. หนองบัวลำภู: สำนักงานจังหวัด.
- อรุณี อ่อนสวัสดิ์. (2551). **ระเบียบวิธีวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. ภาคศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อารี วิบูลย์พงศ์. (2555). **ความรู้จากงานวิจัยวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**. 4(6), 112-133.